

## การติดตามและประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพพระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

พรพิมล จวงโส<sup>1</sup>  
บุญชม ศรีสะอาด<sup>2</sup>  
นุชานา เหลืองอังกูร<sup>3</sup>

### บทคัดย่อ

โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเป็นโครงการที่สนองนโยบายการพัฒนาด้านสาธารณสุขควบคู่ไปกับการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการสาธารณสุขของกรมอนามัย ตั้งแต่พุทธศักราช 2541 เป็นต้นมา ดังนั้นการประเมินโครงการนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อการติดตามและประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพพระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยใช้รูปแบบซีบีพี (CIPP Model) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 6 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 18 คน ครูผู้สอน จำนวน 18 คน นักเรียน จำนวน 180 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 180 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 402 คน จากโรงเรียน จำนวน 6 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 3 ชนิด ได้แก่ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 สำหรับสอบถามครูผู้สอน จำนวน 45 ข้อ ฉบับที่ 2 สำหรับสอบถามนักเรียน จำนวน 20 ข้อ ฉบับที่ 3 สำหรับสอบถามผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 32 ข้อ แบบสังเกต 1 ฉบับ จำนวน 40 ข้อ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ฉบับ สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย ปรากฏดังนี้

#### 1. ผลการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจาก นโยบาย จุดมุ่งหมาย สภาพความต้องการ สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และความจำเป็น

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจาก สื่อเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และบุคลากร

1.3 ด้านกระบวนการ ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากการวางแผน การจัดการและกิจกรรมในการดำเนินโครงการ

1.4 ด้านผลผลิต ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจาก ผลการดำเนินงาน การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ สำหรับการได้รับบริการด้านสุขภาพของนักเรียน ส่วนใหญ่ได้รับบริการด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพ การสอนสุขศึกษาจากครู การเฝ้าระวังและส่งเสริมโภชนาการ ทัศนสาธารณสุข และได้รับการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อสุขภาพของนักเรียน

<sup>1</sup> นิสิตระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

<sup>2</sup> รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

<sup>3</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

## 2. ด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

2.1 ด้านปัญหาอุปสรรค ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นคล้ายกัน ดังนี้

2.1.1 ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ นโยบายถูกกำหนดไว้มาก แต่ปฏิบัติได้ไม่ครบตามที่กำหนด และภาครัฐกำหนดนโยบายมาให้ บางครั้งไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้

2.1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย และงบประมาณที่สนับสนุนไม่เพียงพอ

2.1.3 ด้านกระบวนการ ได้แก่ ขาดการประสานงานระหว่างชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ

2.1.4 ด้านผลผลิต ได้แก่ ขาดการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

## 2.2 ข้อเสนอแนะ

2.2.1 ควรเพิ่มงบประมาณที่สนับสนุนในการดำเนินโครงการตามโครงการเพื่อการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วม

2.2.2 ควรจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อหารูปแบบ ให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้เข้าใจตรงกัน

2.2.3 ควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2.2.4 ควรประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินโครงการให้ชุมชนทราบ และจากการสังเกตของผู้วิจัย ข้อเสนอแนะที่ค้นพบ ที่เด่นคือ บุคลากรในโรงเรียนให้ความสำคัญอย่างมากที่จะดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาติดตามการดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ และแผนงาน นโยบาย โครงการมีความเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถตรวจสอบได้ ส่วนจุดที่ควรพัฒนา คือ กิจกรรมที่แสดงถึงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีน้อย ห้องน่านักเรียนมีความเพียงพอ แต่ขาดการรักษาความสะอาดและอุปกรณ์ในการเล่นกีฬา สำหรับคนในชุมชนได้รับการสนับสนุนน้อยทำให้ไม่เพียงพอ

กล่าวโดยสรุป โครงการนี้ดำเนินได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรดำเนินการต่อไป

**คำสำคัญ** : การประเมินโครงการ, ส่งเสริมสุขภาพ, รูปแบบชิปปี้

## Abstract

The Health Promotion School Project that has been responding to the public health development policy together with learning as being in accordance with the Health Department's strategies for public health development since 1998. Thus this project it is intended to monitor and assess the Health Promoting , primary school project. Primary Education Area Office Nongbualumphu District 1 by using CIPP Model. The sample include school administrators and 6 people, education committee of 18 people, teachers of 18 people, parents of 180 people and students of 180 people, consisted of 402 persons from 6 schools obtained by purposive sampling. The five types of instrument used for collecting data included 3 five – rating – scale assessment form : form 1 with 45 items for teachers ; form 2 with 20 items for students ; and form 3 with 32 items for parents ; a structured – interview form with 31 items for school administrators and education committee ; and an observation and evidence study form with 40 items. The statistics employed for analyzing data were percentage, mean, and standard deviation.

The study results were as follows :

1. Results of assessing the health promotion school project

1.1 In the context aspect : viewed about the project at a strongly agreed level, consisting of policies, objectives, condition of needs, environments, facilities, and necessities.

1.2 In the input aspect : viewed about the project at a strongly agreed level, consisting of media, documents, materials and supplies, budgets, and personnel.

1.3 In the process aspect : viewed about the project at a strongly agreed level, consisting of planning, management, and project operation activities.

1.4 In the product aspect : viewed about the project at a strongly agreed level, consisting of operational results and attainments of project objectives. For results of assessing the reception of health services of students, most students received health services, health examination, and teaching hygiene by teachers; were watched over and promoted in nutrition and dental health; and were cared in physical environments, which resulted in students' health.

2. problems and suggestions.

2.1 the problems. Opinions of school administrators. School board, teachers and parents of students with similar comment below. Environment including

2.1.1 These are defined very But full as practicable. The public and policymakers to. Sometimes not be practicable.

2.1.2 include input. Community involvement is less. And budget support.

Insufficient

2.1.3 the process, ie. Lack of coordination between communities and agencies. Involved. And lack of joint planning committee.

2.1.4 Productivity and lack of follow up regularly.

2.2 recommendation.

2.2.1 should increase the budget to support the implementation of the project according to the project. Discussion and participation.

2.2.2 should be held regularly to find models. Administrators and practitioners to understand. Corresponding

2.2.3 There should be assessed continuously.

2.2.4 The project should promote the community know. And from the observation of The researcher noted that the findings of the school staff is very eager to promote the health Health officials to track the black projects and programs consistent with the policy as written. Can be checked. The point is to develop activities that reflect collaboration between School and the community is minimal. Students with a sufficient But the lack of cleanliness and equipment in the sport. For people in the community were encouraged to make a little inadequate.

It could be concluded that this project had been operated following the objectives and goals efficiently. It should then be operated further.

**Keywords :** Evaluation , The Health Promotion , CIPP Model

### ภูมิหลัง

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านโครงสร้างและระบบทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาโดยมีพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) เป็นแม่บทในการจัดการศึกษา และ เปิดกว้างให้กับทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แห่งชาติ ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของสังคมบนหลักการร่วมกันว่า “ดี เก่ง และมีความสุข” การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา คือ การสร้างให้ผู้เรียนเป็น คนดี เก่ง และมีความสุข สุขภาพกับการศึกษา เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อให้การประสานเอื้ออำนวย ประโยชน์และเกื้อกูลซึ่งกันและกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อกลุ่มเด็กนักเรียน (กรม อนามัย, 2548: 4) การศึกษาและสุขภาพเปรียบเสมือนด้านหน้าและด้านหลังของเหรียญ จะขาดด้านใดด้าน หนึ่งไม่ได้ เช่นเดียวกับองค์ประกอบด้านการศึกษาและสุขภาพ ที่จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กัน จึงจะสามารถ พัฒนาศักยภาพของคนได้เต็มที่ ได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ของสุขภาพกับการศึกษา พบว่า สุขภาพกาย จิต และสังคมที่ดีช่วยให้เด็ก ซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต มีการศึกษาเรียนรู้ได้ดีกว่า ไม่ขาดเรียน มีความตั้งใจในการเรียนรู้ มีโอกาสประสบความสำเร็จในการศึกษาและการดำรงชีวิต เป็นคนที่มีคุณภาพเป็น กำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดหมายไว้ว่า “มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ” และได้ กำหนดจุดหมายที่ถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคนดี คนเก่ง มี ความสุข มีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ไม่เรียนรู้อะไร 5) อยู่อย่างเพียงพอ 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 6-7 )

โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ช่วยสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยเน้น โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้น และเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน รวมทั้ง ครอบครัวและสมาชิกในชุมชน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2548 : คำนำ) การพัฒนาสุขภาพ เด็กวัยเรียนและประชาชนตามแนวทางของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion School) โดยส่งเสริมให้ทุกคนหันมารู้จักปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพตนเอง ตลอดจนควบคุมปัจจัยและสภาพสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ เป็นทางเลือกที่สำคัญของการใช้ สถานศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นศูนย์กลางของการสร้างสุขภาพแก่เด็ก ครอบครัว และสมาชิกในชุมชนเพื่อช่วยให้ทุกคน มีสุขภาพดี สามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างมีความสุข และมีสุขภาพชีวิตที่ดี (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2548 : คำนำ) การสร้างโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion School) เป็นแนวคิดหนึ่งในการ ดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ เป็นแนวคิดที่เกิดจากข้อเสนอแนะของคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพและ

สุขศึกษา องค์การอนามัยโลก ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน เพื่อตอบสนองต่อการป้องกันปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชน และต้องการพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็ก ควบคู่กับการศึกษา องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมายของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพว่า เป็นโรงเรียนที่มีขีดความสามารถ แข็งแกร่งมั่นคงที่จะเป็นสถานที่ที่มีสุขอนามัยดี เพื่อการศึกษาและทำงาน (กรมอนามัย, 2548 : 8)

เนื่องจากโรงเรียนที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพและได้ผ่านการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นโครงการที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 โดยมีผลการประเมินที่พัฒนาในทางที่ดีขึ้นเรื่อยมา แต่ยังพบนักเรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการติดตามและประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อที่จะได้ทราบว่า โรงเรียนในโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในปัจจุบันนั้นมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ผลผลิตที่ได้จากจากการดำเนินงานมีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ อีกทั้งได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้เหมาะสมและมีคุณภาพสำหรับโรงเรียนต่อไป

### ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในด้านการบรรลุเป้าหมาย ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพโดยใช้รูปแบบซีพี (CIPP Model)

### ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 กลุ่ม จำนวน 402 คน ทั้งแหล่งข้อมูลเชิงคุณภาพ และแหล่งข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มที่ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 6 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 18 คน

1.2 กลุ่มที่ให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครู จำนวน 18 คน นักเรียน จำนวน 180 คน และผู้ปกครอง จำนวน 180 คน

### 2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารและกรรมการสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยเป็นแบบรายการสำหรับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า และด้านกระบวนการ โดยเป็นแบบเขียนบรรยาย

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครู นักเรียน และผู้ปกครอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อคำถามและคำตอบให้เลือก โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง  ที่ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเกี่ยวกับด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ในแต่ละข้อคำถามโดยใช้เป็นแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale) ด้วยเทคนิคการจัดแบบลิเคิร์ท (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 121) มีข้อให้เลือกตอบ 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยเป็นแบบเขียนบรรยาย

### 3. แบบสังเกต

เป็นแบบสังเกตชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อใช้สังเกตภาพรวมจากการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และวิเคราะห์จากเอกสารหลักฐานในการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

### การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เนื้อหา และเขียนอธิบายเป็นความเรียง
2. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

### สรุปผลการวิจัย

1. จากการติดตามและประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการวิจัยสรุป ดังนี้

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย นโยบาย จุดมุ่งหมาย สภาพความต้องการ สิ่งอำนวยความสะดวก และความจำเป็น

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย สื่อเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และบุคลากร

1.3 ด้านกระบวนการ ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย การวางแผนการจัดการและกิจกรรมในการดำเนินโครงการ

1.4 ด้านผลผลิต ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ผลการดำเนินงาน การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ สำหรับการได้รับบริการด้านสุขภาพของนักเรียน ส่วนใหญ่ได้รับบริการด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพ การสอนสุขศึกษาจากครู การเฝ้าระวังและส่งเสริมโภชนาการ ทันตสาธารณสุข และได้รับการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อสุขภาพของนักเรียน

### 2. ด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

2.1 ด้านปัญหาอุปสรรค ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นคล้ายกัน ดังนี้

2.1.1 ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ นโยบายถูกกำหนดไว้มาก แต่ปฏิบัติได้ไม่ครบตามที่กำหนด และภาครัฐกำหนดนโยบายมาให้ บางครั้งไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้

2.1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย และงบประมาณที่สนับสนุนไม่เพียงพอ

2.1.3 ด้านกระบวนการ ได้แก่ ขาดการประสานงานระหว่างชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ

2.1.4 ด้านผลผลิต ได้แก่ ขาดการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

## 2.2 ข้อเสนอแนะ

2.2.1 ควรเพิ่มงบประมาณที่สนับสนุนในการดำเนินโครงการตามโครงการเพื่อการประชาสัมพันธ์ และสร้างการมีส่วนร่วม

2.2.2 ควรจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อหารูปแบบ ให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้เข้าใจตรงกัน

2.2.3 ควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2.2.4 ควรประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินโครงการให้ชุมชนทราบ และจากการสังเกตของผู้วิจัย ข้อสังเกตที่ค้นพบ ที่เด่นคือ บุคลากรในโรงเรียนให้ความกระตือรือร้นอย่างมากที่จะดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาติดตามการดำเนินโครงการอย่างสม่ำเสมอ และแผนงาน นโยบาย โครงการ มีความเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถตรวจสอบได้ ส่วนจุดที่ควรพัฒนา คือ กิจกรรมที่แสดงถึงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีน้อย ห้องนํ้านักเรียนมีความเพียงพอ แต่ขาดการรักษาความสะอาดและอุปกรณ์ในการเล่นกีฬา สำหรับคนในชุมชนได้รับการสนับสนุนน้อยทำให้ไม่เพียงพอ

## อภิปรายผลการวิจัย

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในด้านการบรรลุเป้าหมาย ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพโดยใช้รูปแบบซีบี (CIPP Model) ในการประเมิน พบประเด็นสำคัญ ที่ควรแก่การ อภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อด้านสภาพแวดล้อมทุกกลุ่มมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ที่ผลเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) เป็นแม่บทในการจัดการศึกษา และเปิดกว้างให้กับทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แห่งชาติ ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม บนหลักการร่วมกันว่า “ดี เก่ง และมีความสุข” การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา คือ การสร้างให้ผู้เรียนเป็น คนดี เก่ง และมีความสุข สุขภาพกับการศึกษา เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่ กันไป และโรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาพของนักเรียน และกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่สำคัญคือทุกโรงเรียนต้องดำเนินการโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนมีการกำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมสุขภาพประกาศใช้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นข้อกำหนดของการจัดทำแผนงาน/โครงการ ซึ่งมีการกำหนดกิจกรรมและระยะเวลาอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้ การกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพเป็นสิ่งแรกที่ต้องปฏิบัติหลังจากมีคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน โดยนโยบายจะเป็นประโยชน์ ต่อการกำหนดทิศทางในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และเป็นแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติ สามารถนำไปสู่การวางแผนการปฏิบัติต่อไป การมีนโยบายที่ชัดเจนเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จุดมุ่งหมาย มีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานเป็นการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนและชุมชนเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาซึ่งการกำหนดนโยบายที่มีการระบุถึงบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา ส่งผลให้บุคคลนั้นเข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินงานมากขึ้นโครงการที่จัดทำไว้สอดคล้องกับ การส่งเสริมสุขภาพทุกคน จะช่วยให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้โครงการสัมฤทธิ์ผลดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีริชยา พลชา (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย นโยบาย จุดมุ่งหมาย สภาพความต้องการ สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และความจำเป็น ผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักเรียนที่เป็นคณะกรรมการโครงการ ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียน เห็นด้วยอยู่ใน ระดับมาก

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อด้านปัจจัยนำเข้าทุกกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเนื่องมาจากโครงการเรียนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีการดำเนินโครงการมานาน จึงมีผลพลอยได้จากการทำโครงการต่อเนื่องทุกปี อีกทั้งกระทรวงสาธารณสุขก็สนับสนุนด้านเอกสารสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ที่เพียงพอ สำหรับวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในโครงการ ใช้งบประมาณจากรัฐบาลซึ่งมีความเพียงพอ แต่ยังคงขาดงบประมาณในส่วนของการดูแลและภูมิทัศน์ของโรงเรียน และระบบสาธารณูปโภคบางส่วนคือน้ำดื่มสะอาดในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรียา พลชา (2546: บทคัดย่อ) ที่พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยสื่อเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักเรียนที่เป็นคณะกรรมการโครงการ ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนักเรียนที่เป็นคณะกรรมการโครงการเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

3. ด้านกระบวนการ ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อด้านกระบวนการทุกกลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพร่วมวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางในการพัฒนา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คณะกรรมการมีความเห็นว่าการค้นหาปัญหาและการกำหนดปัญหาสุขภาพเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การวางแผนพัฒนา และการค้นหาปัญหาอย่างมีระบบจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัญหาอย่างแท้จริง ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถรับรู้และเข้าใจปัญหา และเกิดความตระหนัก ร่วมกันแก้ปัญหาที่ตอบสนองทั้งความต้องการ ของโรงเรียนและชุมชน ในเรื่องกระบวนการดำเนินงานตามโครงการ คณะกรรมการส่วนใหญ่มีการดำเนินงานตามโครงการทำให้โครงการมีความคืบหน้าตามแผนที่วางไว้ ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการได้ร่วมกันจัดทำโครงการ ไว้อย่างชัดเจนจึงส่งผลต่อการร่วมกันดำเนินงาน สาธารณสุขอำเภอ และสาธารณสุขจังหวัดให้การสนับสนุนผลักดัน ให้โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเงินให้ขึ้นเป็นระดับทองทุกโรงเรียนมากขึ้น จึงมีบุคลากรของสาธารณสุขเข้ามา มีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้คณะกรรมการโครงการ ได้ร่วมกันปฏิบัติงานตามโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรียา พลชา (2546: บทคัดย่อ) ที่พบว่า ด้านกระบวนการ ประกอบด้วยการวางแผนการจัดการและกิจกรรมในการดำเนินโครงการ ผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และนักเรียนคณะกรรมการโครงการเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน เห็นด้วยอยู่ในระดับ ปานกลาง

4. ด้านผลลัพธ์ ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อด้านกระบวนการ ทุกกลุ่มมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในการได้รับบริการด้านสุขภาพจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ของครูและนักเรียนส่วนใหญ่ ได้รับบริการตรวจสุขภาพ การสอนสุขศึกษา ได้รับการเฝ้าระวังและส่งเสริมโภชนาการ ทันตสาธารณสุข และได้รับการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อสุขภาพของนักเรียน ผลเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก บุคลากรที่อยู่ในโรงเรียนได้รับการและเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล แจกการดำเนินกิจกรรมไปยังเสียงตามสายในชุมชน และชุมชนส่วนใหญ่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลด้านสาธารณูปโภคทั้งในโรงเรียน และในชุมชน เช่นการกำจัดขยะ เป็นต้น จึงทำให้ผลการดำเนินโครงการทุกโครงการส่วนใหญ่บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้จากการประสานของทุกฝ่าย ส่วนในด้านการได้รับบริการด้านสุขภาพของนักเรียน นโยบายด้านสุขภาพอนามัยของโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นการดูแลนักเรียนเพื่อให้สามารถเล่าเรียนได้อย่างมีความสุข และมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง นักเรียนได้รับการพัฒนาสุขภาพ ได้รับการแก้ไขปัญหาให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญาที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรียา พลชา (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ด้านผลลัพธ์ ประด้วย ผลการดำเนินงาน การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้บริหารโรงเรียน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักเรียนที่เป็นคณะกรรมการโครงการเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้นำชุมชน และผู้ปกครองนักเรียนเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการประเมินการได้รับบริการด้านสุขภาพของนักเรียนที่ไม่ใช่คณะกรรมการส่วน

ใหญ่ได้รับบริการด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพ การสอนสุขศึกษาจากครู การเฝ้าระวังและส่งเสริมโภชนาการ ทันตสุขภาพ และได้รับการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ส่งผลต่อสุขภาพของนักเรียน

5. ด้านปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ นโยบายถูกกำหนดไว้มาก แต่ปฏิบัติได้ไม่ครบตามที่กำหนด และภาครัฐกำหนดนโยบายมาให้ บางครั้งไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ ด้านปัจจัยนำเข้าได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย และงบประมาณที่สนับสนุนไม่เพียงพอ ด้านกระบวนการได้แก่ ขาดการประสานงานระหว่างชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ อาจเป็นเพราะ ครูไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ชุมชนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเพราะการทำมาหากิน ด้านผลลัพธ์ ได้แก่ ขาดการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ส่วนข้อเสนอแนะ ได้เสนอแนะว่า ควรเพิ่มงบประมาณที่สนับสนุนในการดำเนินโครงการตามโครงการเพื่อการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วม ควรจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อหารูปแบบให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้เข้าใจตรงกัน ควรมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินโครงการให้ชุมชนทราบ เพราะทำให้ชุมชนทราบความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวของกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนในปกครองของชุมชน

### ข้อเสนอแนะ

#### 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โครงการนี้เป็นโครงการที่มีประสิทธิภาพ ควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพราะเป็นโครงการที่สามารถส่งเสริมสุขภาพที่ดีของนักเรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง

1.2 คณะกรรมการโครงการควรเป็นแกนนำในการพัฒนางานทุกด้านเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพ กำหนดนโยบายและแผนการปฏิบัติงานที่ครอบคลุมพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ พร้อมทั้งมีการนิเทศติดตามงานอย่างต่อเนื่อง และประสานงานเพื่อร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกิดผลดีต่อพฤติกรรมและสุขภาพของนักเรียน

1.3 โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียนเพิ่มมากขึ้น และอาจเป็นการขยายผลการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีสู่ชุมชนด้วย

1.4 ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพควรมีการจัดโอกาสให้มีการประชุมเพื่อและเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเพื่อพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้มีความยั่งยืนต่อไป

#### 2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เช่น ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน พัฒนาการดำเนินงานตามโครงการต่อไป

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมสุขภาพของบุคลากรในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับที่ต่างกัน เช่น ระดับทอง กับระดับเพชร

2.3 ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโดยเน้นด้านผลผลิต (product) และผลที่ตามมา (out come) ซึ่งประกอบด้วยผลพลอยได้ (side effect) และผลกระทบ (impact)

### เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร  
แห่งประเทศไทย, 2548.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์  
คุรุสภาลาดพร้าว, 2552

ธีรธิดา พลษา. การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย.

วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2553.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (อ้างอิงในผู้ปกครองและครู) สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.